

1

1994

Kyle, die nog maar twaalf was, haatte het pak.

Hij haatte alle andere dingen op deze dag ook: het eindeloze gezeur van zijn oom Max die achter het stuur van de zwarte pick-up vol deuken zat; de felle zon die in zijn ogen scheen; de rookwalm in de pick-up die van zijn moeders sigaret afkomstig was; en de angst voor wat hem te wachten stond, die hem een knoop in zijn maag bezorgde. Maar hij haatte vooral het pak.

Zijn moeder had het pas gisteren voor hem gekocht. Ze had het van een rek geplukt in een of ander goedkoop warenhuis en voor hem omhooggehouden: een slap, grijs geval, net een dier dat ze had doodgeschoten en naar huis had meegesleept.

‘Voor morgen,’ zei ze met dezelfde koele glimlach op haar gezicht die er al op te zien was geweest vanaf het moment dat hij thuiskwam uit school en ze hem het nieuws had verteld terwijl zijn rugzak nog over zijn schouders hing.

‘Ik wil geen pak aan,’ zei hij.

‘Ik heb het wat groter gekocht,’ zei ze, zijn opmerking negerend, ‘zodat je het volgend jaar ook nog aan kunt.’

En nu zat het om zijn lijf gekneld als een vuist, zijn eerste pak. Het paste niet goed: de broek was te lang, het jasje was te nauw bij de schouders en de das wurgde hem bijna. Hij vroeg zich af hoe iemand zo’n ongemakkelijk ding elke dag kon dragen. Zeker de das. Zijn vader had er altijd eentje om wanneer hij op bezoek kwam. Donkerblauw pak; donkere, smalle das; een brede glimlach die gelige tanden liet zien; en een dikke bos grijs haar. ‘Hallo, knul,’ zei hij altijd wanneer hij Kyle zag, en hij haalde dan zijn hand even door Kyles haar.

‘Ik heb die hufter nooit gemogen,’ zei oom Max. Oom Max was de oudere broer van Kyles moeder. Hij was uit de stad gekomen om de begrafenis bij te wonen, wat op zich al een feest was. Maar niet heus.

‘Hou op, Max,’ zei Kyles moeder.

‘Dat mag ik toch wel zeggen.’

‘Dat zeg je al twaalf jaar.’

‘En ik heb al die tijd gelijk gehad, of niet soms?’ Oom Max veegde met de rug van zijn hand langs zijn mond. ‘Waar was hij trouwens toen hij het loodje legde?’

‘New Jersey.’

‘Wat, had hij er daar ook eentje zitten?’

‘Stil.’

‘Ja, ja. Best. Maar we zijn beter af zonder hem, wij allemaal. Wat zei Laszlo dat het was?’

‘Zijn hart.’

‘Logisch. En, houdt hij een plaatsje voor ons vrij?’

Kyles moeder gaf geen antwoord. Ze nam een trek van haar sigaret en leunde met haar hoofd tegen het raampje.

‘Laat me eens raden. Je bent niet eens uitgenodigd.’

‘Laszlo zei dat het misschien beter was als we niet zouden komen.’

‘Zo,’ zei oom Max, ‘dit wordt misschien leuker dan ik had gedacht.’

Kyle, die op de voorbank tussen zijn oom en zijn moeder in zat geklemd, rekte zijn nek en schermde zijn ogen af tegen de zon terwijl hij door de voorruit tuurde. Een donkere wolk in de lucht hield gelijke tred met de pick-up. Kyle hoefde vandaag niet naar school, wat fijn was, maar hij had vanmiddag een wedstrijd en waarschijnlijk zou hij dan nog niet terug zijn, wat mooi klote was. En hij had nog niet gehuild, wat alleen maar bevestigde wat hij altijd al had geloofd, namelijk dat er iets ernstig mis was met hem. Zijn moeder had ook niet gehuild, voor zover hij wist. Ze had die vreemde glimlach op haar gezicht, net als die Mona-dame op dat schilderij, en ze rookte aan één stuk door, wat ook ergens op wees, maar Kyle had haar niet zien huilen. En oom Max leek al helemaal niet van slag door de hele toestand. Dus misschien was het toch niet zo’n punt. Maar diep in zijn hart wist hij dat het wel degelijk belangrijk was, dat het belangrijker was dan wat dan ook en dat hij tranen met tuiten zou moeten huilen en dat er iets ernstig mis met hem was omdat hij dat niet deed.

De nette kleine huisjes langs de weg maakten plaats voor een lage stenen muur. Achter de muur bevonden zich grafstenen en kleine marmeren mausoleums, zoals in *Scooby-Doo*. De abrupte overgang in het landschap zorgde ervoor dat Kyles gedachten met een klap terugkeerden naar de onaangename taak die voor hem lag. Hij stak zijn duim achter zijn boord en trok hem naar beneden. Het hielp niet.

Oom Max reed de parkeerplaats van het kerkhof op. Rechts stond een kapel, net een van de crypten, maar deze was groot genoeg om onderdak te bieden aan een heel legertje monsters.

‘Oké, daar gaan we dan,’ zei oom Max, die de pick-up op een lege plek parkeerde en de motor uitzette.

Een kleine groep rouwenden met sombere gezichten stond bij de ingang terwijl de drie naderbij kwamen. Ze liepen naast elkaar: oom Max, breed geschouderd en gekleed in een schreeuwerig jasje; Kyles moeder, lang, met een strak gezicht en gekleed in een lange, zwarte jurk; en Kyle, gekleed in zijn slecht passende grijze pak. Enkele hoofden draaiden hun kant uit en staarden hen aan, en het werd plotseling

stil in het groepje, alsof ze een trio revolverhielden waren die door een stoffige straat liepen in een zwart-witwestern op televisie. Kyle aarzelde even, maar zijn moeder stak haar kin omhoog en bleef doorlopen alsof ze de starende blikken niet had gezien. Kyle hees zijn broek op en haalde haar snel in.

Op de muur van de kapel, achter een glazen plaat, waren witte plastic letters in een zwarte achtergrond gedrukt.

BEGRAFENIS VAN LIAM BYRNE

10.30

MOGE GOD ZIJN ZIEL RUST SCHENKEN

‘Daar zou ik niet op rekenen,’ mompelde oom Max half binnensmonds terwijl hij de zware metalen deur openhield.

Kyle stapte het koele, donkere interieur binnen. De stenen kapel was uitgerust met rijen donkere houten kerkbanken, waarvan de meeste vol zaten. Zonnestrallen schenen door een glas-in-loodraam met een afbeelding van zonnestrallen die door wolken schenen. Een rij mensen schoof langzaam door het middenpad in de richting van een zware tafel voorin. Gezichten in de kerkbanken draaiden zich naar de drie toe, en op sommige verscheen een verbaasde uitdrukking. Kyles moeder liep zelfverzekerd door en nam plaats op een van de banken achterin. Kyle ging naast haar zitten. Oom Max plofte naast hem neer.

‘Iedereen kijkt ons raar aan,’ zei Kyle.

‘Trek je niets aan van die hufters,’ zei oom Max op luide toon.

‘Sst,’ klonk het in zijn richting. Oom Max trok een lelijk gezicht.

‘Je zou even naar voren moeten gaan om de urn aan te raken,’ zei Kyles moeder tegen Kyle.

‘Waarom is er geen kist?’

‘Ik neem aan dat hij gecremeerd wilde worden.’

‘Dus dat is alles wat er over is?’

‘Ga maar naar voren.’

‘Dat wil ik niet.’

‘Je moet afscheid nemen.’

‘En jij dan?’

‘Ik heb al afscheid genomen. Ga nu maar.’

Er ging meer achter de aansporing verborgen dan alleen beleefdheid. Het was alsof ze alles wist: hoe hij zich op dit moment voelde, dat hij niet alleen bang was maar het hele gebeuren ook met een zekere kilte en afstandelijkheid onderging, en hoe zijn toekomst er daardoor zou uitzien. Zijn moeder was niet iemand die zich zomaar liet negeren, dus stond Kyle langzaam op, wurmde zich langs oom Max, en liep schuchter langs de rij om achteraan aan te sluiten. De rij bewoog zich

langzaam, bij vlagen schoot het lekker op, maar dan stond iedereen weer een tijdje stil. Andere mensen sloten zich achter Kyle aan in de rij en praatten zachtjes met elkaar; belangrijk uitziende mensen die tijd vrij hadden gemaakt in hun belangrijke levens voor een laatste erbetoon aan wat er over was in de urn. Kyle staarde naar een man in een donker pak die bij de tafel stond. Hij was breed geschouderd en had zijn handen voor zich ineengeslagen. Kyle vroeg zich af of hij van de geheime dienst was of zo, vanwege zijn houding, maar waarom zou iemand van de geheime dienst in dit achterlijke, kleine kapelletje zijn? De vrouw voor Kyle stapte naar links en plotseling was het zover.

Twee grote boeketten flankeerden een glanzend blauwe urn die gedecoreerd was met slingerende groene wingerdranken en kleine, witte bloemetjes. De urn deed hem denken aan een gedrongen man zo groot als een football, met enorm brede schouders en een piepklein hoofd. Toen Kyle de urn zag, deed hij onwillekeurig een stap naar achteren en botste tegen de man achter hem aan.

De man duwde hem met zachte hand naar voren. 'Toe maar, mijn jongen,' zei hij. Kyle aarzelde even. De geruststellende toon van de stem en de warmte van de hand op Kyles schouder deden hem goed. Mijn jongen, had de man hem genoemd. Ja, vast. Kyle deed een stap naar voren en stak zijn hand uit om de urn aan te raken zoals zijn moeder hem had opgedragen, toen hij werd tegengehouden door een grote hand die uit een donkerblauwe mouw afkomstig was.

'Niet aankomen,' zei de man die de wacht hield bij de urn.

'Mijn moeder zei dat ik hem moest...'

'Nergens aankomen.'

'Maar,' zei Kyle, '... maar het is...'

'Doorlopen,' zei de man, alsof hij een politieagent was bij een ongeluk.

Doorlopen, mensen. Er valt hier niets te zien. Alleen maar stomme as in een stinkende pot.

De man dirigeerde Kyle naar links, waar de rij een bocht maakte in de richting van een stel mensen op de voorste kerkbank. Kyle staarde de man nog een paar tellen aan in de hoop het oortelefoontje te ontdekken, want hij wist van de televisie dat alle agenten van de geheime dienst er eentje hadden. De man had er geen, dus hij zou niet in de cel belanden als hij de man negeerde, maar dat leek hem op dat moment geen goed idee, dus knikte hij en liep door.

De mensen in de rij condoleerden stuk voor stuk de gezichten op de voorste bank, namen de uitgestoken handen in hun eigen handen en betuigden hun deelneming. *Ik vind het zo erg voor je. We zullen hem allemaal missen. Hij was een geweldige advocaat en een goed mens. Ik leef met je mee.* Het maakte Kyle zowel verdrietig als kwaad, al die mensen die hun medeleven uitten. Wie waren die mensen die getroost werden? Waarom troostten ze hem niet?

Hij wilde hier niet meer zijn. Hij zag een deur achter in de kapel en dacht erover om

erdoor te ontsnappen en het zonlicht in te lopen. Misschien zou hij nog op tijd op het grasveldje zijn voor de wedstrijd als hij het nu op een lopen zette en bleef rennen. Zouden ze hem in het pak laten pitchen? Hij stond op het punt erop af te gaan, toen hij de rode antipaniekstang op de deur zag, wat betekende dat er een alarm zou afgaan als de nooduitgang geopend werd. Hij voelde zich gevangen, net een das met een grijze vacht in een kooi, terwijl hij met de rij mee naar voren schoof.

Een kleine man met een kromme rug, achterovergekamd zwart haar en zware oogleden stond aan het begin van de kerkbank. Hij draaide zijn hoofd schuin naar Kyle toe en keek hem aan met iets wat op een vriendelijke glimlach moest lijken. De man stak zijn hand uit en pakte Kyles hand vast, wat resulteerde in een onbeholpen handdruk van Kyles kant. 'Bedankt voor je komst,' zei hij op zachte toon.

'Graag gedaan,' zei Kyle.

'En hoe heet je, jongeman?'

'Kyle,' zei Kyle, en plotseling werd de vriendelijke glimlach van de man iets minder vriendelijk. Hij bleef Kyles hand vasthouden, draaide zich zo ver om als zijn kromme rug toestond en rekte zijn nek om achter zich te kijken. Hij bleef zijn nek rekken tot hij Kyles moeder in het oog kreeg. Toen gebaarde hij naar de man in het donkere pak die bij de urn stond.

Het kleine mannetje met de kromme rug greep Kyles hand nog steviger vast terwijl de man in hun richting liep, en zei op zachte, indringende toon: 'Je moest nu maar gaan, Kyle. Die aardige man daar zal je de weg naar buiten wijzen.'

'Wie is dat, Laszlo?' vroeg een vrouw die naast hem zat, een oudere vrouw met een grote, donkere bril en zwart haar dat perfect in model zat. Ze sprak met een accent dat hem deed denken aan Pepé le Pew.

'Gewoon een jongen,' zei Laszlo.

'Geef me je hand, jongeman,' zei ze. Laszlo liet Kyles hand met tegenzin los en de vrouw nam hem in een van haar zachte handen terwijl ze er met haar andere hand zachtjes op klopte. Haar lippen waren felrood en gezwollen en ze rook naar een of ander bedwelmend parfum dat hem vaag bekend voorkwam. 'Bedankt voor je komst,' zei ze. 'Kende je mijn man misschien?'

'Wie is uw man?' vroeg Kyle.

'Wat schattig,' zei ze. 'Hij weet het niet. Mijn man was Liam Byrne. Dit is zijn begrafenisdienst.'

'Laat de jongen doorlopen,' zei Laszlo.

'Hij kwam mijn echtgenoot de laatste eer bewijzen,' zei de vrouw. 'Hij ziet er lief uit. Zeg eens, jongeman, kende je mijn echtgenoot?'

'Een beetje,' zei Kyle. 'Hij was mijn vader.'

Vooral haar lippen vielen hem op, de felrode vleeslappen verstrakten even bij zijn woorden voor ze zich meelevend openden. Hij kon zijn ogen niet van die lippen afhouden; ze leken zo onvoorstelbaar mooi. Hij bleef zelfs naar de lippen van de

vrouw staren terwijl ze haar hand omhoogbracht en tegen zijn wang legde.

‘Dus jij bent het,’ zei ze. ‘Mijn arme jongen.’

Haar hand voelde warm aan op zijn huid en leek hem vreemd genoeg te troosten. Hij drukte zijn hoofd ertegen, alsof het de uiting van medeleven was waarop hij had gewacht sinds hij het nieuws had gehoord.

‘Mijn arme, arme jongen.’

Haar vlees voelde zo warm en troostend aan dat het een paar tellen duurde voor het tot hem doordrong wat de pijn veroorzaakte die onder haar aanraking voelbaar werd. Het oude kring kneep in zijn wang. En terwijl ze dat deed, verstrakten en vertrokken haar prachtige lippen.

Ze kneep harder en de pijn werd zo hevig dat hij bij haar weg probeerde te komen, maar haar greep was als een bankschroef en hij kon zich niet losrukken.

‘Een jongen als jij hoort hier niet,’ zei ze. ‘Je zou zijn nagedachtenis alleen maar bezoedelen. Laszlo, haal deze jongen hier weg, nu meteen, voor deze droevige dag te pijnlijk voor hem wordt.’

Oom Max en de man die Laszlo heette, stonden voor de kapel luid ruzie te maken, of beter gezegd, oom Max stond luid ruzie te maken, terwijl Kyles moeder tegen de kofferbak van een geparkeerde auto leunde en rookte. De glimlach die nu op haar gezicht lag, drukte geen verbazing uit, het was alsof deze ruzie precies was wat ze had verwacht toen ze bij de begrafenisdienst opdook en haar enige zoon naar voren stuurde om de urn met de as van zijn vader aan te raken.

‘Hoe ga je het onderhoud van dit gezin regelen?’ vroeg oom Max. ‘Daar moeten hier en nu afspraken over gemaakt worden.’

‘Dat gesprek is hier niet op zijn plaats,’ zei Laszlo.

‘En waarom niet, verdomme? Volgens mij is dat gesprek hier juist perfect op zijn plaats. Laten we die mevrouw Byrne erbij halen en het met zijn allen bespreken. Waarom zou zijn zoon verdomme niet het recht hebben om de begrafenis van zijn eigen vader bij te wonen? Waar halen jij en zij het lef vandaan om hem te vertellen dat hij daar niet bij mag zijn?’

‘Kunnen we hier later over praten?’

‘Helemaal niet, we praten er nu over, jij hufter. En als het nodig is, nemen we zelf een advocaat in de arm.’

‘Ik weet zeker dat dat niet nodig zal zijn.’

‘Waarom is het toch zo dat als een advocaat zegt dat het niet nodig is om er een andere advocaat bij te halen, het er altijd op neerkomt dat het dan juist wel nodig is?’ Terwijl de twee mannen ruzieden, zat Kyle op zijn hurken in de zon en schraapte hij met een stok over de grond, waardoor er kriskras sporen van schors op het asfalt achterbleven. Zijn wang deed pijn, alsof de heks met de gezwollen, rode lippen een fastball in zijn gezicht had gegooid. Maar wat hij nog erger vond, was dat al

die belangrijke mensen haar condoleerden. Waarom condoleerden ze hem niet? *Ik vind het heel erg voor je. Je vader was een geweldige man, geweldig. We leven erg met je mee.* Hij wilde die condoleances. Waar waren zijn condoleances? Hij nam aan dat ze zoekgeraakt waren, net als zijn tranen.

Liam Byrne was nooit een overweldigende fysieke aanwezigheid in Kyles leven geweest. Kyle kon zich niet eens herinneren dat zijn vader bij hen had gewoond, dat wist hij alleen omdat zijn moeder dat verteld had. Wat Kyle zich wel herinnerde, was het ‘Hallo, knul’ van zijn vader wanneer hij zo om de maand op bezoek kwam en zijn moeder hem een drankje inschonk en hem een warme maaltijd voorschotelde, of de enkele keer dat hij naar het veld achter het politiebureau kwam om Kyle als pitcher aan het werk te zien. Kyle nam aan dat zijn vader hem ‘knul’ noemde omdat hij zijn echte naam niet kon onthouden. Zijn vader was niet meer dan een schimmige geest in zijn leven geweest, daarom leek het eigenlijk heel logisch dat hij een echte geest was geworden. Het enige verschil voor Kyle was dat hij vanaf nu keer op keer teleurgesteld zou worden wanneer hij vanaf de werpheuvel van de Little League opkeek naar de tribunes.

Toch beseftte hij diep vanbinnen dat er iets meer zou moeten zijn dan deze leegte: geen tranen, geen condoleances, alleen maar een zere wang en een ranzige ruzie op een hete parkeerplaats. Hij dacht erover om terug naar binnen te gaan en iedereen te vertellen wie hij was; hij zou van de ene kerkbank naar de andere gaan om zo condoleances te krijgen. *Hij was mijn vader*, zou hij vertellen. En dan zouden ze hem ermee overladen. *We vinden het zo erg voor je. Wat ben je een dappere knul. Als er ook maar iets is wat we voor je kunnen doen, moet je het zeggen, hoor.* Misschien moest hij gewoon naar binnen gaan en de urn aanraken zoals hij eerder had geprobeerd te doen, misschien dat het voor een doorbraak zou zorgen, waarna de sluisen zich zouden openen. Behalve dan dat de agent van de geheime dienst daar nog steeds was om hem tegen te houden.

Kyle stond op, smet zijn stok weg en liep naar zijn moeder. ‘Waarom mogen we niet terug naar binnen?’ vroeg hij.

‘Dat is moeilijk uit leggen.’

‘Zijn vrouw praat raar. Komt ze uit Frankrijk?’

‘Ja.’

‘Wilde hij daarom niet bij haar weg?’

Kyles moeder stootte een kort lachje uit.

‘Ik mocht hem niet aanraken,’ zei hij.

‘Wat niet?’

‘De urn.’

‘Jammer voor je, Kyle.’

‘Wie krijgt hem als dit voorbij is?’

‘Ik neem aan dat ze hem begraven.’

‘Waarom krijgen wij hem niet?’

‘Wil je die urn echt hebben?’

‘Nee, eigenlijk niet,’ zei hij, maar dat loog hij.

Kyle was geen kind dat altijd het nieuwste van het nieuwste wilde hebben. Hij had niet lopen zeuren om een superkrachtige aluminium honkbalknuppel of een Wilson 2000-honkbalhandschoen en hij had niet gezeurd om de Nintendo Super NES toen zijn Sega hopeloos uit de tijd was. Maar nu was er iets waarnaar hij meer verlangde dan naar wat dan ook in zijn hele leven: de urn.

Hij liep naar de deur van de kapel terwijl oom Max verder ruziede.

‘We willen gewoon weten hoe je ervoor gaat zorgen dat er aan zijn verplichtingen wordt voldaan,’ zei oom Max met een rood aangelopen gezicht terwijl de klodders spug in het rond vlogen. ‘Zeg gewoon dat we krijgen waar we recht op hebben. Nou, laat horen.’

Kyle bleef even bij de ingang staan, wreef over zijn wang, trok een van de deuren open en glipte naar binnen. Toen de deur zich achter hem sloot, maakte de schallende stem van oom Max plaats voor de zachte en indringende stem van een pastoor die op het altaar stond. Kyle keek niet naar de pastoor of naar de hoofden die in zijn richting werden gedraaid om hem te bekijken en zelfs niet naar de man van de geheime dienst die voor in de kapel stond, hem in het oog kreeg en op hem afkwam. Het enige wat hij zag was de urn, gebloeemd en stevig, net een vrolijk klein mannetje, wachtend om aangeraakt te worden, vastgehouden te worden en liefdevol omhelsd te worden.

Toen vertraagde de tijd tot afzonderlijke en kristalheldere momenten.

Zo voelde het soms aan op de werpheuvel voor hij een belangrijke bal moest pitchen of vlak voor een cruciale fase in een footballwedstrijd wanneer hij zijn plek innam in het achterveld en de quarterback de nummers afriep. De dingen vertraagden. En de actie, wanneer die kwam, leek langzaam en stap voor stap te gebeuren, volgens het simpele lijnenspel van een potje biljart, hoewel alles in het echt lukraak en tegelijkertijd gebeurde.

De man van de geheime dienst in het donkere pak kwam over het middenpad aanlopen, langzaam en met horten en stoten, net als in een oude film. Kyle stormde recht op hem af, stak een uitgestrekte arm uit, knalde tegen hem aan en veerde terug in de richting van de voorkant van de kapel. Hij sprintte over het pad, griste de urn mee en maakte een snelle draai voor hij naar de zijdeur rende. Zijn linkerheup beukte tegen de antipaniekstang.

Buiten op het parkeerterrein begon Laszlo om zich heen te kijken toen het alarm afging, hoewel oom Max tegen hem bleef razen. ‘Kijk me aan wanneer ik tegen je praat,’ zei oom Max, die zijn vinger bijna in Laszlo’s gezicht stak. Kyles moeder, die nog steeds tegen de auto leunde, draaide haar hoofd om te kijken wat er aan de hand was en begon te lachen, luchthartig, spottend. Ze lachte toen ze haar zoon, Kyle

Byrne, het kerkhof op zag rennen als een opgejaagde vos, met flapperende jaspenden en de gebloemde urn in de kromming van zijn arm geklemd als een bovenmaatse blauwe football.

Jaren later, toen vragen over de dood van zijn vader de kop opstaken als een cobra uit zijn mand, toen hij verwickeld was in een verhaal over laag-bij-de-gronds geweld en torenhoge ambities, over familiekwalen en politieke eerzucht en moord, in die tijd van geheimen en bloedvergieten, zou Kyle Byrne terugdenken aan die sprint over het kerkhof als het meest pure moment in zijn hele treurige, verspilde leven.

Hij was trouwens niet ver gekomen. Na een paar seconden van glorieuze vrijheid, met alleen zijn vader aan zijn zij, had zijn voet de bovenkant van een grafsteen geraakt waarover hij een hordesprong maakte, waardoor hij onderuitging en de urn de lucht in vloog. De urn kwam met een klap op de grond, brak, en een waterval van as en gebleekte stukjes bot dwarrelde in het rond.

Toen de pezige grafdelver in zijn overall Kyle vond, zat hij op de grond en probeerde hij wanhopig zo veel mogelijk van wat er over was van zijn vader weer in de gebroken urn te stoppen.

‘Wat hebben we hier?’ vroeg de grafdelver, die ontspannen op zijn schop leunde.

‘Mijn vader,’ zei Kyle.

‘Dat spijt me voor je.’

‘Hij was advocaat.’

‘Dan nog.’

‘Ze hebben hem verbrand.’

‘Ja.’

‘Ik moet hem terug in de pot zien te krijgen.’

De man glimlachte vriendelijk. ‘Dat hoeft jij niet te doen, knul. Dat doe ik wel voor je.’

‘Maar het is mijn vader.’

‘Maak je geen zorgen, ventje. Wat er ook met zijn stoffelijke resten gebeurt, hij zal altijd bij je zijn.’

‘Mijn vader? Hoe dan?’

‘Zo gaat dat nu eenmaal met zonen en hun vader. Hij zal voortleven in jouw vlees en bloed. Hij zal altijd bij je zijn, wat er ook gebeurt.’ De man liet zich op een knie zakken. ‘Ik zal je een handje helpen.’

‘Nee, dank u,’ zei Kyle, die dreunende voetstappen en kreten van verontwaardiging uit de richting van de kapel hoorde komen. ‘Ik vind dat ik dit zelf moet doen.’

Toen ze in de pick-up zaten en de begraafplaats af reden, beklagde oom Max zich op luide toon over die vuile rat van een Laszlo Toth, terwijl Kyles moeder uit het raam staarde en rookte. Kyle zat tussen de twee in, had zijn hand in een van zijn jaszakken gestoken en voelde zich vreemd gelukkig.

Hij had het prettig gevonden dat de grafdelver zich naast hem had laten zakken om

hem te helpen. Dat was het fijnste wat hij de hele dag had meegemaakt. Misschien dat hij later grafdelver werd, dat leek hem op dat moment het nobelste beroep ter wereld, een helper van kinderen en begraver van verdriet. Zijn blik gleed omlaag, naar wat er over was van zijn pak. De knieën van beide broekspijpen waren gescheurd en bebloed, en een elleboog van het jasje was aan flarden. Het pak was geruïneerd. Dat was in elk geval wel goed afgelopen.

Ondanks alles wat er gebeurd was, voelde hij zich opgelucht en bijna normaal. Hij mocht dan nog niet om zijn dode vader gehuild hebben, bedacht hij terwijl hij zijn vingers door een handvol fijn, grijs poeder haalde, maar hij had wel voor hem gebloed, en dat betekende ook iets, toch?

Toch?